

- Bradley A. The Weed That Strings the Hangman's Bag / Alan Bradley. – New York : Delacorte Press, 2011. – 172 p.
- Chesterton G. K. The Complete Father Brown / Gilbert Keith Chesterton. – London : Penguin Books Ltd, 2008. – 846 p.
- Doyle A. C. The Complete Sherlock Holmes [Electronic resource] / Arthur Conan Doyle. – Camden House, 1998. – Available from: <http://ignisart.com/camdenhouse/canon/index.html>.
- Grafton S. B is for Burglar / Sue Grafton. – New York : Henry Holt and Co., 1985. – 230 p.
- Grafton S. C is for Corpse [electronic resource] / Sue Grafton. – 1986. – Available from: <http://hnovels.com/c-is-for-corpse/page-1-1026611.html>
- Penny L. The Brutal Telling / Louise Penny. – New York : Minotaur Books, 2009. – 319 p.
- Peters E. Trojan Gold. A Vicky Bliss Mystery / Elizabeth Peters. – New York : HarperCollins e-books, 2008. – 365 p.
- Ryan H. P. Drive Time / Hank Phillippi Ryan. – Toronto : MIRA, 2010. – 352 p.
- Stout R. Plot it yourself / Rex Stout. – New York : Bantam Books, 1989. – 123 p.
- Stout R. Trouble in Triplicate / Rex Stout. – New York : Bantam Books, 1993. – 146 p.
- Tartt D. The Goldfinch / Donna Tartt. – New York ; Boston; London : Little, Brown and Company, 2013. – 1075 p.
- The Improbable Adventures of Sherlock Holmes / [Baxter S., Burgess A., Gaiman N. et al] ; ed. by J. J. Adams. – San Francisco : Night Shade Books, 2009. – 325 p.

УДК: 811.111:81'42

ШЕВЧУК О. В.

(Запорізький національний університет)

ПАСИВНІ КОНСТРУКЦІЇ В СТРУКТУРІ ПРОПОЗИЦІЇ ВИСЛОВЛЮВАННЯ

У статті розглядається функціонування пасивних конструкцій в структурі пропозиції висловлювання. Позамовна ситуація відображається семантичною конструкцією або конфігурацією, яку часто називають пропозицією. Пропозиція виступає як початковий спосіб впорядкування інформації, яка підлягає інтерпретації за допомогою висловлювання.

Ключові слова: пасивні конструкції, пропозиція, висловлення, протагоніст, антагоніст, позамовна дійсність.

Шевчук О.В. Пассивные конструкции в структуре пропозиции высказывания. В статье рассматривается функционирование пассивных конструкций в структуре пропозиции высказывания. Внеязыковая ситуация отображается семантической конструкцией или конфигурацией, которую часто называют пропозицией. Пропозиция выступает как начальный способ упорядочения информации, которая подлежит интерпретации с помощью высказывания.

Ключевые слова: пассивные конструкции, пропозиция, высказывание, протагонист, антагонист, внеязыковая действительность.

Shevchuk O.V. The Passive Constructions in the Utterance Proposition Structure. The functioning of the passive constructions in the utterance proposition structure is regarded in the article. Non-linguistic situation is expressed by the semantic construction or the configuration which is often defined as the proposition. This proposition is interpreted as the primary way of the information arrangement that is to be rendered by means of an utterance. The analysis of modern English demonstrates the certain peculiarities of the Passive Voice in the utterance propositions in the speech. They are the following: the impossibility of the construction usage in the Active Voice; the doer of the action is responsible for the utterance meaning; the absence of the direct order with the personal pronouns; the recipient's attention is concentrated on the information but not the doer of the action; the sentence meaning is kept without the non-personal pronouns usage (one, someone, they); the carefulness demonstration while reminding the few facts which are to be likely untrue.

The proposition structure of the utterance includes the following structure elements: the power elements, the implying of the power, the power balance and result. The antagonist and the protagonist refer to the power elements of the utterance which contradict each other. The protagonist is the central communication figure while the antagonist is the person or the essence, the object or the phenomena that is the opposite this central figure and prevents from the doing of the action. The protagonist and the antagonist interact in the utterance. A sentence as an constructive sign is correlated to the extra lingual real or imaginable situation as well as its own denotative meaning. It distinguishes any fragment of reality and presents this section of reality as the separated and whole unity at the same time. Extralingual situation is reflected by means of the semantic construction or configuration. Its nucleus is the semanteme which is the characteristic of its features.

Key words: the passive constructions, the proposition, the utterance, the protagonist, the antagonist, extra lingual reality,

Розглядаючи категорію пасивного стану дієслова в англійській мові з точки зору когнітивної прагматики можна сказати, що пасивні конструкції слугують складовою частиною пропозиції висловлювання або самостійно виступають в якості даної пропозиції в процесі мовлення. Даючи визначення терміну «пропозиція висловлювання» слід почати з сутності поняття «речення» в позамовній дійсності.

Об'єктом дослідження є пасивні конструкції в пропозиції висловлювання як лінгвістичне явище. **Предметом** аналізу є фактори, які впливають на вживання конструкції в пропозиції висловлювання та речення у якості конструктивного знаку, який співвідноситься з позамовною реальною або випадковою ситуацією.

Матеріалом дослідження слугують художні тексти британських та американських авторів другої половини ХХ ст.

Речення як конструктивний знак співвідноситься з позамовною реальною чи вигаданою ситуацією як зі своїм денотатом. Воно виокремлює той чи інший її фрагмент і представляє цей пласт дійсності як розчленовану і разом з тим цілісну єдність. Пов'язані в рамках ситуації різними відносинами предмети (у найширшому сенсі слова, тобто люди і тварини, предмети природи і артефакти тощо) кваліфікуються як учасники (партиципанти) ситуації. У ситуації з одним із партиципантів його характеризує певна властивість [Сусов 2006, с.145]. Відносини і властивості предметів (предметних учасників ситуації) – це і є ті ознаки, вираженню яких служать речення взагалі і в пасивному стані як такому.

Позамовна ситуація відображається семантичною конструкцією, або конфігурацією. Її ядром служить семантема, та ознака, що відображається, тобто відношення або властивість. Актанти кваліфікуються залежно від ролі, яку грають в описуваних ситуаціях їх предметні учасники. Їм приписуються семантичні ролі агентивів (виробника дії), об'єктива (об'єкта дії), інструменту і т.д. Семантичну конфігурацію часто називають пропозицією. В принципі пропозиція, чи семантична конфігурація, не лінійна, тобто складові її семантики не впливають один за одним [Сусов 2006, с.146]. Предикат пропозиції головує над своїми актантами.

Пропозиція виступає як початковий спосіб «впорядкування» інформації, яка підлягає передачі за допомогою висловлювання. Пропозиція є те, що позначається елементарною синтаксичною конструкцією. Проаналізувавши особливості англійської мови стало можливим визначити конкретні умови вживання пасивного стану дієслів в пропозиціях висловлювання в мовленні:

а) конструкцію в активному стані вжити неможливо. Для цього може існувати ряд причин:

1) діяч невідомий / є очевидним: *He was born in 1992. Tea will be made available after the meal.*

2) діючою особою є люди взагалі: *The origin of the Universe will probably never be explained. Rome was not built in a day;*

3) діяч речення виражений однією фразою: *Helen was surprised by all the messages of sympathy that she received;*

б) безособовість змісту висловлювання:

1) той, що говорить, не переймає на себе відповідальність за зміст висловлювання: *We cannot possibly complete this work overnight* (проблема полягає в нас, ми не в змозі впоратися з роботою) [Сусов 2006, с.146]. *This work cannot possibly be completed overnight* (проблема полягає в роботі, її занадто багато, а не в нас);

2) бажання уникнути прямого наказу (з вживанням особових займенників ТИ / ВИ) в різних розпорядженнях: *You must give in your application before the end of the week* (наказ,прямий тиск на співрозмовника); *All applications must be given in before the end of the week* (тиск на співрозмовника завуальовано);

в) увага того, хто сприймає речення, концентрується на інформації (а не на суб'єкті дії): *Our roof was damaged in last night's storm* (нас турбує стан даху, а не те, хто / що її зіпсував);

г) суть речення зберігається без використання безособових займенників типу one, someone, they. *The form has to be signed. Shoes repaired;*

д) прояв обережності при згадці деяких фактів, в достовірності яких ми не впевнені [Тазетдинова 2012, с. 220]: *He was a spy in World War II. He is said that he was a spy in World War II.*

Конвенціональне відображення пасивних форм у свідомості мовця співвідноситься з тим, як він реагує на навколишнє середовище, яку інформацію він вважає головною, а яку - другорядною при вираженні своїх думок, що проявляється у вигляді тема-рематичного членування речення. В реченні активного стану діяч знаходиться на початку речення і є його підметом. В реченні пасивного стану результат дії знаходиться на початку речення і є його підметом також, але при цьому відбувається зміна акцентів співвідношення елементів

комунікації. Як наслідок, відбувається зміна фігури та фона в пропозиції речення [Тазетдинова 2012, с. 221]. Таким чином, різноманітні когнітивні процеси проявляються в мові під час вибору активної чи пасивної конструкції яка, в свою чергу, впливає на формування структури пропозиції висловлення.

Пропозиції для всіх або майже всіх речень пасивного стану однакові. На думку Л.Талмі, будь-яка пропозиція висловлення базується на двох елементах які взаємодіють між собою [Richards 1996, р.98]. Дані елементи володіють так званою «Силою» яка спонукає їх до взаємодії, результат якої залежить від векторів спрямування Сили. Структура пропозиції висловлення, якщо розглядати її з позиції теорії Динаміки Сили Л.Талмі, яскраво відображає відносини, які встановлюються між елементами пропозиції висловлювання, а точніше між їх силовими характеристиками, або елементом і його властивостями.

Структура пропозиції висловлення включає в себе такі структурні елементи, як силові елементи, прикладання сили, баланс сил та результат. До силових елементів відноситься антагоніст та протагоніст висловлення, які протистоять один одному [Deese 1995, р. 103]. Протагоніст є центральною фігурою комунікації, а антагоніст – це людина або сутність, предмет чи явище, яке протистоїть центральній фігурі, заважаючи їй виконати дію. Наприклад: *The window cannot open* (Протагоністом в даному висловленні виступає вікно, а антагоністом – та Сила, яка заважає йому відчинитися). Протагоніст і антагоніст взаємно доповнюють один одного.

Що стосується прикладання сили, вона може бути спрямована за двома векторами: вектором дії і вектором спокою. Тобто діюча сила висловлення може призводити до дій протагоніста/антагоніста, спонукати до реакцій, зміни стану, тощо, або навпаки – змушувати об'єкт чи особу залишатися в стані спокою або нерухомості [Bernard 1999, р.22]. Антагоніст і протагоніст мають первинний напрям сили, або ця сила може бути спрямована на певну дію, як це відбувається в прикладі *The window cannot open*, де сила вікна спрямована на його відкриття. Спрямування сили на підтримання стану спокою можна побачити на такому прикладі: *The cruel war against the enemies was being waged by the forces in tribal areas* .сили ворогів у даному випадку знаходяться в стані спокою.

Наступним компонентом структури пропозиції висловлення є баланс сил. Для того, щоб сили знаходилися в рівновазі одна з одною, необхідною є їх чітка поляризація і розподіл на більш сильні і більш слабкі. Даний фактор є значимим через те, що в природі, так само як і в мові, дві сили не можуть бути рівними, тому що це призведе до рівноваги балансу сил і висловлення набуде нейтрального характеру з точки зору Теорії Динаміки Сили [Richards 1996, р.99], як це відбувається в прикладі *The window cannot open*, де чітке протистояння сильних і слабких сил відсутнє. Що стосується другого прикладу, то в ньому чітко прослідковується розподіл сил: антагоніст виступає на позиції більш сильної сили тому що впливає на протагоніста і веде проти нього війну («*war against the enemies*»). Такий розподіл сил є типовим для структури пропозиції висловлення.

Останнім і найважливішим фактором пропозиції висловлення є результат, до якого призводить дія тих чи інших сил на протагоніста чи антагоніста висловлення. Результат може бути виражений виконанням певної дії або залишенням у стані первинного спокою. Спрямування сили і баланс сил прямо впливають на результат, який може бути графічно представлений у вигляді прямої між протагоністом і антагоністом висловлення. Якщо результат – дія, на даній прямій вона буде виражена у вигляді направленої стрілки, якщо стан спокою – нерухомої точки [Кубрякова 2004, с.124]. Що стосується першого прикладу, то результатом тут виявилось залишення вікна в стані спокою тому що сила, яка заважала йому відчинитися, виявилася набагато сильнішою. В другому ж прикладі результатом є дія, тому що війна проти ворога викликала супротив з боку останнього і призвела до дії у відповідь з його боку.

Значення пасивних конструкцій для передачі сутності пропозиції висловлення можна розглянути на прикладі фрази, яку виголосив персонаж п'єси С. Моєма: *It's loving that's important, not being loved*. В даному випадку він полягає в тому, що важливіше самому

випробувати почуття любові, ніж знати (розуміти), що хтось інший відчуває його до тебе. Те ж саме значення можна прослідкувати на прикладі: *He liked neither reading aloud nor being read aloud to* – герою надає перевагу самотійному сприйманню перед тим, щоб хтось інший читав йому книгу [Кубрякова 2004, с.123]. Вже з цих прикладів стає ясно, що в формі пасивного стану діяч (а, отже, і скоєне їм дію) лише мислиться, дія привноситься, породжується кимось або чимось ззовні, а форма пасивного стану репрезентує як ця здійснена або здійснювана кимось дія відображена. По суті це навіть не сама дія (сама дія репрезентується активом), а лише співвіднесеність з дією, виконаною або тією, що виконується.

Велика кількість науковців, що займаються дослідженням категорії пасивного стану в англійській мові, виділяють такі типи пасивних конструкцій, які до нього входять:

- а) класичні пасивні конструкції (*The book was written*);
- б) пасивні конструкції з активним значенням (*He was born in 1992*);
- в) каузативні конструкції у формі пасивного стану (*I had my bed repaired*);
- г) ергативні конструкції (*The song records well*).

Найбільш спірним питанням є каузативні конструкції через те, що багато вчених не відносять їх до категорії пасивного стану. Підметом в таких конструкціях прийнято вважати причину виконання того чи іншого процесу, тобто його каузатора. Він є активним діячем наряду з об'єктом на який спрямована дія – прямим доповненням [Bernard 1999, р.43]. Але доказом приналежності каузальних конструкцій до пасиву є той факт, що в результаті виконаної дії вона виявляється спрямованою на каузатора з боку об'єкта даного процесу, не дивлячись на те, що саме каузатор цю дію і спровокував.

Таким чином можна зробити висновок, що каузальні конструкції на ряду з іншими видами пасивних конструкцій належать до даної категорії і відображають роботу динамічних сил в структурі пропозиції висловлювання. При використанні каузальних конструкцій структура пропозиції висловлювання ускладнюється через те, що дія включає в себе два етапи [Richards 1996, р. 104]: на початковому етапі протагоніст спонукає антагоніста до виконання тієї чи іншої дії, а на другому етапі антагоніст безпосередньо виконує дію, до якої його спонукали, діє на протагоніста, який перебуває у стані спокою (*He's having his hair cut*).

Отже, побудова пропозиції висловлювання дає можливість достовірно відобразити позамовну ситуацію або реалію в процесі мовлення за допомогою пасивних конструкцій. Існує п'ять основних умов вживання категорії пасивного стану в англійській мові і всі вони впливають на структурну побудову пропозиції висловлювання, що включає в себе силові елементи, прикладання сили, баланс сил та результат. Дані елементи допомагають мовцю осмислити реалії дійсності, відносини між об'єктами, їх характеристики, тощо, що сприяє більш усвідомленому розумінню дійсності і мотивує вибір пасивних конструкцій з центральних та периферійних зон категорії. Таким чином, категорія пасивного стану дієслова в англійській мові слугує інструментарієм когнітивної прагматики в процесі побудови висловлення що достовірно відповідає реаліям позамовної дійсності а також намірам та цілям, які переслідує мовець в процесі комунікації.

Література

- Кубрякова Е.С. Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики / Е.С. Кубрякова // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – №1. – С. 6-17.
- Сусов И.П. Введение в языкознание / И.П. Сусов. – М. : Восток – Запад, 2006. – 382 с.
- Тазетдинова Р.Р. Прагматика пассивных конструкций в английском языке / Р.Р. Тазетдинова // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – 2012. – № 639. – С. 220-229
- Bernard P.S. An Introduction to Applicative Universal Grammar / P.S. Bernard – Rowan : Rowan University, 1999. – 64 p.
- Deese J. The structure of association in language and thought / J. Deese. – Baltimore : The John Hopkins Press, 1995. – 505 p.
- Richards, J.C. Functional English Grammar / J.C. Richards / – Cambridge : Cambridge University Press, 1996 – 296 p.